

Γιατί θυμιάζουμε

Του Μακαριστού Αρχιεπισκόπου Αθηνών

και πάσης Ελλάδος Χριστοδούλου

Το θυμίαμα στη λατρεία του Θεού εχρησιμοποιείτο και από τους Εβραίους και από τους ειδωλολάτρες. Ήταν δείγμα αναγνώρισης της υπερέχουσας αξίας του Θεού, ήταν σύμβολο υποταγής και αφοσίωσης. Στην Παλαιά Διαθήκη έχουμε την περιγραφή του και το μείγμα από το οποίο απετελείτο. Συγκεκριμένα, στο Εξόδου 30, 34-38 ο Θεός δίδει εντολή να αποτελείται το θυμίαμα από 4 συστατικά στοιχεία, από σταχτή, όνυχα, χαλβάνη και λίβανο. Γι' αυτό και οι έννοιες «θυμίαμα» (ή μοσχοθυμίαμα) και «λιβάνι» δεν ταυτίζονται.

Το λιβάνι είναι ένα από τα στοιχεία από τα οποία απαρτίζεται το θυμίαμα

Στα χρόνια του Κυρίου το εβραϊκό θυμίαμα απετελείτο από 13 αρωματώδη στοιχεία, όπως μαρτυρεί ο Ιώσηπος. Η Σκηνή του Μαρτυρίου περιείχε, εκτός των άλλων, και το «χρυσούν θυμιατήριον», μέσα στο οποίον έκαιαν κάρβουνα και ο Ιερέας πετούσε αρκετό θυμίαμα και έπειτα γονάτιζε και προσευχόταν στον Θεό. Στο ναό του Σολομώντος υπήρχε το θυσιαστήριον του θυμιάματος, στο οποίο εθυμιάζε κάθε ημέρα ένας Ιερέας. Ο Ιερέας δε, που του έπεφτε ο κλήρος να θυμιάσει, εθεωρείτο ότι αξιωνόταν μεγάλης τιμής από τον Θεό. Τούτο συνέβη και με τον Ζαχαρία, πατέρα του τιμίου Προδρόμου, που κατά την ώρα του θυμιάματος δέχθηκε από τον Άγγελο την πληροφορία ότι θα γεννήσει σ' αυτή την προχωρημένη ηλικία και με τη γυναίκα του στείρα τον Βαπτιστή. Η ώρα του θυμιάματος στους Εβραίους ήταν συγκλονιστική για τους συμβολισμούς της.

Και οι ειδωλολάτρες χρησιμοποιούσαν θυμίαμα στη λατρεία τους, όπως οι αρχαίοι Έλληνες, οι Αιγύπτιοι, οι Φοίνικες, οι Ασύριοι, οι Βαβυλώνιοι κλπ. Σας υπενθυμίζω τις περιπτώσεις αγίων χριστιανών μαρτύρων που, επειδή δεν εδέχθησαν να ρίψουν θυμίαμα εμπρός στα είδωλα, εθυσιάσθησαν οι ίδιοι.

Θυμίαμα προσεφέρετο και προς τον Ρωμαίο Αυτοκράτορα, που ελατρεύετο ως Θεός. Το ίδιο συνέβαινε και για άλλους επιφανείς ανθρώπους που είχαν δοξασθή από τους ανθρώπους. Κατά τον ιστορικό Θεοδώρητο, ο Ιουλιανός Παραβάτης αξίωνε να του καίνε θυμίαμα.

Συμβολισμοί

Η χριστιανική θρησκεία παρέλαβε από τους Εβραίους το θυμίαμα και το καθιέρωσε και στη δική της λατρεία.

Του προσέδωσε δε πνευματικούς συμβολισμούς, που αξίζει να θυμηθούμε.

1. Το θυμίαμα εν πρώτοις συμβολίζει την προσευχή, που ανεβαίνει προς τον θρόνον του Θεού. «Κατενθυνθήτω η προσευχή μου ως θυμίαμα ενώπιόν Σου...». Είναι η ορμή της ψυχής προς τα άνω.

Και ταυτόχρονα συμβολίζει και την ζέουσαν επιθυμία μας να γίνει η προσευχή μας δεκτή «εις οσμήν ευωδίας πνευματικής». Γράφει ο ιερός Χρυσόστομος «ώσπερ το θυμίαμα και καθ' εαυτό καλόν και ευώδες, τότε δε μάλιστα επιδείκνυται την ευωδιάν, όταν ομιλήση τω πυρί. Ούτω δε και η ευχή καλή μεν καθ' εαυτήν, καλλίων δε και ευωδεστέρα γίνεται, όταν μετά και ζεούσης ψυχής αναφέρεται, όταν θυμιατήριον η ψυχή γένηται και πυρ ανάπτη σφοδρόν». Γι' αυτό και πρέπει να διδάσκουμε το λαό ότι, όταν προσεύχεται, καλόν είναι να καίει θυμίαμα στο σπίτι.

2. Συμβολίζει ακόμη τις γλώσσες πυρός της Άγιας Πεντηκοστής, όταν ο Κύριος εξαπέστειλε στους Μαθητές Του το Πανάγιόν Του Πνεύμα «εν είδει πυρίνων γλωσσών». Στην ευχή που λέγει ο ιερέυς, όταν ευλογεί το θυμίαμα στην Πρόθεση, αναφέρει «Θυμίαμα Σοι προσφέρομεν Χριστέ ο Θεός εις οσμήν ευωδίας πνευματικής, ο προσδεξάμενος εις το υπερουράνιόν Σου θυσιαστήριον, αντικατάπεμψον ημίν την χάριν του Παναγίου Σου Πνεύματος». Με το θυμίαμα δηλ. ζητούμε από τον Κύριο να μας στείλει την αγιοπνευματικήν Του χάρι. Γι' αυτό και οι πιστοί, όταν τους θυμιάζει ο Ιερέυς, κλίνουν ελαφρώς την κεφαλή σε δείγμα αποδοχής της χάριτος αυτής. Ο άγιος Συμεών Θεσσαλονίκης ερμηνεύει ως εξής την σημασίαν του θυμιάματος:

«Δηλοί την απ' ουρανού χάριν και δωρεάν εκχυθείσαν τω κόσμον διά Ιησού

Χριστού και ευωδίαν του Πνεύματος και πάλιν εις τον ουρανόν δι' αυτού αναχθείσαν».

3. Το ευώδες θυμιάμα συμβολίζει εξ άλλου και τον αίνον, που απευθύνεται προς τον Θεό. Η καύση του θυμιάματος σημαίνει τη λατρεία και τον εξιλασμό. Το δε ευχάριστο συναίσθημα, που δημιουργείται από το άρωμα του θυμιάματος σε όλο το χώρο του Ι. Ναού, σημαίνει την πλήρωση της καρδιάς μας από τη θεία ευαρέστηση, που είναι ο καρπός της αγάπης μας προς τον Θεό. Στην περίπτωση αυτή κάθε πιστός μετατρέπεται σε «ευωδίαν Χριστού».

4. Το δε θυμιατήριον, που καίγονται τα κάρβουνα και τοποθετείται το θυμιάμα, συμβολίζει την κοιλίαν της Θεοτόκου, η οποία δέχθηκε στα σπλάγχνα της σωματικώς την Θεότητα, που είναι «πυρ κατανάλισκαν», χωρίς να υποστή φθοράν ή αλλοίωση. Κατά τον Άγιο Γερμανό, Πατριάρχη Κων/λεως «Ο θυμιατήρ υποδεικνύει την ανθρωπότητα του Χριστού, το πυρ την θεότητα και ο ευώδης καπνός μηνύει την ευωδία του Αγίου Πνεύματος προπορευομένην».

Και άλλου: «Η γαστήρ του θυμιατηρίου νοηθείη αν ημίν η ηγιασμένη μήτρα της Θεοτόκου φέρουσα τον θείον άνθρακα Χριστόν, εν ω κατοικεί παν το πλήρωμα της θεότητας σωματικώς. Διό και την οσμήν της ευωδίας αναδίδωσιν ευωδιάζον τα σύμπαντα». Με απλά λόγια και ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός περιγράφει αυτόν τον συμβολισμόν, λέγοντας: «Το θυμιατό σημαίνει την Δέσποινα, την Θεοτόκο. Όπως τα κάρβουνα είναι μέσα στο θυμιατό και δεν καίεται, έτσι και η Δέσποινα η Θεοτόκος εδέχθηκε τον Χριστόν και δεν εκάηκε, αλλά μάλιστα εφωτίσθηκε».

Λειτουργική Χρήση

1. Η Εκκλησία μας εισήγαγε το θυμιάμα με νέους συμβολισμούς στη θεία λατρεία από την αρχή. Κατά τον 3ο Αποστολικό Κανόνα μόνο θυμιάμα και έλαιο είναι επιτρεπτά στο Άγιον Θυσιαστήριον. Ο δε Ιουστινιανός edώρησε στην Άγια Σοφία 36 χρυσά θυμιατήρια με πολύτιμους λίθους, κατά δε μαρτυρίαν του Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου οι βασιλείς στο Βυζάντιο εισερχόμενοι στην εκκλησία προσέφεραν θυμιάμα στα ειδικά θυμιατήρια, τα καλούμενα «καπνιστά».

Το θυμιατόν, κατά ταύτα, ως ένα ιερό σκεύος αφιερωμένο στη λατρεία του Θεού, πρέπει να είναι καθαρό και όχι μαυρισμένο από τον καπνό, να είναι από καλό μέταλλο και όχι ευτελής και να συμμορφώνεται ως προς το σχήμα προς την λειτουργική παράδοση της Εκκλησίας μας. Το «κατζίον» είναι ειδικής χρήσεως θυμιατόν, που χρησιμοποιείται στις Αγρυπνίες και στις κατανοκτικές Ακολουθίες της Μεγ. Τεσσαρακοστής και της Μεγ. Εβδομάδος. Το δε χρησιμοποιούμενο θυμιάμα πρέπει να είναι αρωματώδες, ως εκείνο πού παράγεται στο Άγιον Όρος

και στις άλλες μονές μας. Από εκεί να το προμηθεύεσθε, πρώτον μεν διότι παρασκευάζεται με προσοχή και ευλάβεια, δεύτερον δε διότι προμηθευόμενοι αυτό ενισχύετε οικονομικά τις πτωχές μονές.

2. Θυμίαμα χρησιμοποιείται σε όλες τις εκκλησιαστικές Ακολουθίες και δη κατά την έναρξή των. Και στα επτά Μυστήρια επίσης. Δυστυχώς σήμερα αυτό έχει εγκαταλειφθεί αδικαιολογήτως, ενώ θα έπρεπε να επανέλθει. Η Βάπτιση π.χ. μπορεί και πρέπει να αρχίζει με θυμίαμα, το ίδιο και το Ευχέλαιο. Ο Εσπερινός και η Θεία Λειτουργία τελούνται σήμερα με χρήση θυμιάματος, το οποίον όμως δέον να προσφέρεται κατά την τάξιν.

3. Ειδικότερον, του θυμιάματος προηγούνται:

α. Η προετοιμασία του θυμιατού με το άναμμα των ανθράκων. Τα εν χρήσει «καρβουνάκια» χρειάζονται προσοχή, διότι κατά το άναμμα βγάζουν αποπνικτικό καπνό που ενοχλεί.

Γι' αυτό και πρέπει να ανάπτονται μακριά από το λαό, είτε σε μια άκρη του Ιερού, άλλοτε και έξω από αυτό. Επίσης, χρειάζεται προσοχή κατά το άναμμα, διότι εκσφενδονίζονται μικρές καύτρες που μπορεί να προκαλέσουν ζημιές σε τραπεζομάνδηλα ή στα χαλιά. Ποτέ δεν ανάπτεται το θυμιατό εμπρός στην Άγια Τράπεζα. Προτιμότερη είναι η χρήση καρβουνόσκονης, που ούτε «πετάει» καύτρες, ούτε βγάζει καπνό. Ευνόητο είναι ότι θα πρέπει να αποφεύγεται η χρησιμοποίηση του θυμιατού χωρίς αναμμένα κάρβουνα.

β. Η τοποθέτηση του θυμιάματος. Το ορθόν είναι το θυμίαμα να το προσφέρει Αρχιερέυς-όταν λειτουργεί- ή ο Ιερέυς, τοποθετώντας ο ίδιος το «λιβάνι» μέσα στο θυμιατό. Στην περίπτωση αυτή υπάρχει σε ευπρεπές δοχείο τοποθετημένο το θυμίαμα και με ένα κουταλάκι παίρνει από αυτό, συνήθως προσφερόμενο από ένα παιδί, το αναγκαίο θυμίαμα και το τοποθετεί επάνω στα κάρβουνα. Η χειρονομία είναι βέβαια συμβολική, δηλ. εντάσσεται και αυτή μέσα στους άπειρους συμβολισμούς, που υπάρχουν στη λατρεία μας. Είναι όμως και χαρακτηριστική, διότι δείχνει με απτό τρόπο ότι το θυμίαμα προσφέρεται από τον ίδιο τον λειτουργό.

γ. Η ευλόγηση αυτού από τον Αρχιερέα, αν χοροστατεί ή λειτουργεί, ή από τον ίδιον τον Ιερέα. Η ευλόγηση είναι διαφορετική στην «κάλυψη» των θείων δώρων και σε όλες τις άλλες περιπτώσεις. Δηλ., όταν πρόκειται να «καλύψει» τα Άγια ο Αρχιερέυς ή ο Ιερέυς, προσφερομένου του Θυμιάματος, λέγει την ευχή «Θυμίαμα Σοι προσφέρομεν, Χριστέ...» και το ευλογεί. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις λέγει «Ευλογητός ο Θεός ημών...» και ευλογεί με το χέρι.

4. Το θυμίαμα πραγματώνει κατά περίπτωσιν είτε ο Αρχιερέυς, είτε ο Ιερέυς, είτε ο Διάκονος. Εις τον Εσπερινό και τον Όρθρο θυμιά ο Διάκονος, εάν υπάρχει, ή ο Ιερέυς. Εάν δεν χοροστατεί Αρχιερέυς, την ευλόγηση του δίδει ο Ιερέυς. Εάν όμως παρίσταται Αρχιερέυς χοροστατών προσάγεται προς αυτόν το θυμίαμα και εκείνος ευλογεί από του αρχιερατικού Θρόνου. Ο λαμβάνων την ευλογίαν θυμιά τρις τον Αρχιερέα. Στην περίπτωση αυτή ο θυμίων εισέρχεται στο Άγιον Βήμα και θυμιά την Αγίαν Τράπεζαν, τους παρόντες Ιερείς και εξέρχεται του Βήματος, που θυμιά τις εικόνες του τέμπλου και πάλιν τον Αρχιερέα 9κισ, και εν συνεχεία τον λαόν.

Επιστρέφων στον Σολέα θυμιά 9κισ τον Αρχιερέα, μετά πάλιν τις εικόνες του τέμπλου, και εισερχόμενος στο Άγιον Βήμα θυμιά πάλιν περίξ την Αγίαν Τράπεζα, την Πρόθεση, τους εντός του Βήματος κλπ.

5. Θυμίαμα προσφέρεται κατά την έναρξη της Θείας Λειτουργίας, κατά την ψαλμώδηση του Απολυτίκιου, προ της Αναγνώσεως του Ευαγγελίου, κατά τον Χερουβικόν ύμνον, μετά τον καθαγιασμόν, κατά το «Ορθοί, μεταλαβόντες...». Μετά την καθιέρωση, στα όρια της Ι. Αρχιεπισκοπής και μερικών άλλων Ι. Μητροπόλεων, της μελωδικής αποδόσεως του «Αλληλουιαρίου», το θυμίαμα προ του Ευαγγελίου γίνεται κατά την ώραν αυτήν με άνεση και χωρίς να παρενοχλείται κανείς.

6. Είθισται ψαλλομένου του Χειρουβικού να εξέρχεται ο Αρχιερέυς ή ο Ιερέυς στην Ωραία Πύλη και να θυμιά τις εικόνες του τέμπλου, όταν ο ιεροψάλτης φθάσει εις την λέξιν «Τριάδι». Η σύνδεση της λέξεως αυτής με την έξοδον από του Αγίου Βήματος δεν ευρίσκει κανένα εννοιολογικό έρεισμα. Όμως έχει επικρατήσει και τηρείται από πολλούς ιερουργούς. Διαφορετική είναι η περίπτωση της ενάρξεως του θυμιάματος στον Εσπερινό, όταν ο ιεροψάλτης φθάσει στη λέξη «ως θυμίαμα ενώπιον Σου». Την έξοδο στο «Τριάδι» φαίνεται ότι επέβαλαν πρακτικοί λόγοι, επειδή τότε περίπου ο Ιερέυς έχει τελειώσει την Ανάγνωση της ευχής του Χερουβικού ύμνου.

Άλλωστε, η παλαιά τάξη ήταν να θυμιά ο Διάκονος καθ' ον χρόνον ο Ιερέυς ανεγίνωσκε την ευχήν.

7. Ο τρόπος χειρισμού του θυμιατηρίου προϋποθέτει εμπειρίαν και ζήλον. Πολλοί ιερουργοί, ιδίως νεοχειροτόνητοι, δεν γνωρίζουν πώς γίνεται το θυμιάτισμα, δηλ. πώς πιάνουμε το θυμιατό, πώς το κινούμε με χάρι, πώς το κατευθύνουμε όπου πρέπει, πώς αποφεύγουμε ζημιές, με αποτέλεσμα να δείχνουν αδεξιότητα και να στερούν τον απαραίτητο παλμό από το θυμιάτισμα. Και βέβαια είναι απόβλητη η συνήθεια πολλών αδαών ή και αδεών, να θυμιατίζουν πολύ γρήγορα και έντονα, χωρίς τη δέουσα ιεροπρέπεια, όπως και άλλων που με πολύ δισταγμό σηκώνουν το χέρι των, αποδίδοντας στο θυμιάτισμα νωχελικό ρυθμό. Ούτε το ένα, ούτε το άλλο ενδείκνυται. Το ένα προδίδει «παρρησίαν», το άλλο αμηχανία. Χρειάζεται χειραγωγή από έμπειρους προς αρχαρίους. Το θυμιατόν κινεί το δεξιό χέρι με σταθερότητα, αλλά και με ευπρέπεια. Κατά το θυμιάτισμα είτε του Αρχιερέως, είτε των ιερών εικόνων, ο θυμιών Διάκονος ή ο Ιερέυς κλίνει ελαφρώς τον αυχένα μετά από κάθε τριττή κίνηση. Χρειάζεται, επίσης, προσοχή να μη πεταχθούν έξω τα κάρβουνα. Η τέχνη του θυμιάν αποβλέπει στην αποφυγή και τέτοιων αδεξίων κινήσεων.

8. Το θυμιάμα με το «κατζίον» θέλει και αυτό την τέχνην του. Το «κατζίον» έχει συνήθως 1 ή 3 κουδουνάκια. Ο χειριζόμενος αυτό οφείλει να το κινεί κατά τρόπον που να επιτρέπει στα κουδουνάκια να ακούγονται ελαφρώς. Με το ιερό αυτό σκεύος ο ιεουργός σχηματίζει στον αέρα το σημείον του Σταυρού, αντί άλλης κινήσεως.

Πηγή: agiosmgefiras.blogspot.gr